

Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor
Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog
defendologija centra, Banja Luka, glavni i
odgovorni urednik časopisa *Defendologija* i
Sociološki diskurs

VISOKO OBRAZOVANJE JE U OKOVIMA GLOBALIZACIJSKOG KONCEPTA OBRAZOVANJA

OBRAZOVANJU TREBA VRATITI OBRAZ

Svjesni smo svoje naučne i strukovne obaveze da kao univerzitetski nastavnici i saradnici želimo i imamo zadatak da širimo znanje i naučnu kulturu među mladim generacijama, da svojim radom skupa sa našim studentima služimo društvu kao cjelini. Posebno ističemo da u naše vrijeme kulturna, socijalna i ekonomska budućnost društva zahtjeva mnogo veće investicije u visoko obrazovanje, koje nalaže evropski bolonjski proces visokog obrazovanja. Neophodno je da uvjerimo sve relevantne subjekte u Republici Srpskoj i BiH o doprinosu kojeg visoko obrazovanje i visokoškolske institucije mogu dati zakonskom i društvenom razvoju naše zemlje.

Da bi se visoko obrazovanje poboljšalo, moraju se potruditi i država i pojedinac. Otvaranje rasprave o tome zašto je obrazovanje vrijedno i je li vrijedno, moglo bi pridonijeti da bude prilagođenije potrebama pojedinca i društva. Kao što je poznato, **obrazovanje je jednostavno aspekt socijalizacije, uključuje sticanje znanja i učenje vještina**. Namjerno ili nenamjerno obrazovanje često utiče i na stvaranje uvjerenja i moralnih vrijednosti. Ono u pravilu usađuje dvije glavne vrijednosti: **vrijednost postignuća i vrijednost jednakosti šansi**. Neophodno je stvoriti takve uslove na univerzitetima uopšte da se konstatovane anomalije otklone i stvore se univerziteti u kojima će znanje biti glavni imperativ. Univerzitet je vrhunska institucija u svakoj državi i po pravilu tamo treba da rade izabrani, a ne

podobno odabrani, drugačije rečeno – izbaciti politiku sa univerziteta. Da ne bismo dalje elaborirali, navešćemo bitne činjenice koje se moraju imati na umu: Univerzitet se danas nalazi između tradicionalnog i tržišnog razmišljanja. Jednu državu ne čine samo narod, teritorija i vlast, već i Univerzitet kao obrazovna institucija koja ima glavnu ulogu u razvoju i budućnosti jedne države. **Obrazovanje je korjen iz kog nastaje društvena nadgradnja.** Visoko obrazovanje je javno dobro i javna odgovornost. Visoko obrazovanje tokom proteklog perioda je finansijski zapostavljeno i kadrovski devastirano. Javna ulaganja u visoko obrazovanje su od najvećeg prioriteta (Konvencija u Belgiji, 2009), Visoko obrazovanje u Republici Srpskoj i BiH mora imati odlučujuću ulogu u pružanju rješenja za cjelokupna društvena i državna pitanja. Ono mora imati ključnu ulogu u utvrđivanju činjenica na osnovu kojih se vode javne rasprave i donose odluke. U Republici Srpskoj i BiH je neophodno stvoriti **trougao znanja** koji čine: **obrazovanje, istraživanje i inovacije**, jer predstavljaju osnov i preduslov ekonomskog rasta, blagostanja i ostvarivanja konkurentnosti. Obrazovanje predstavlja kolijevku društva i riznicu znanja, ali ga treba stalno usavršavati i bogatiti novim saznanjima u skladu sa razvojnim potrebama savremenog društva. Glavni proizvođači bogatstva sadašnjice postali su ljudsko znanje i pravovremene informacije, a razvoj informacionih i komunikacionih tehnologija dao je doprinos da se čitava planeta u sve većoj mjeri oslanja na ovaj „neopipljivi“ resurs. Promjene koje je sa sobom donio razvoj informacionih tehnologija za mogućnost korištenja raznih izvora znanja, koji više nisu ograničeni samo na knjigu, kao i novi sistem komuniciranja, povlače za sobom jednu novu atmosferu – profesori i asistenti nisu više jedini izvori znanja i informacija, niti je fakultet i univerzitet jedini nosioc i centar učenja i razvoja. Ulaganje u visoko obrazovanje u Republici Srpskoj i BiH treba posmatrati kao investiciju u razvoj i bolju budućnost svih građana. Na mikro nivou je neophodno postepeno podmladiti nastavnički kadar, uz prenošenje iskustava starijih profesora. U prelazu iz industrijskog društva u informatičko društvo važno je zapaziti da je strategijski resurs u industrijskom društvu bio kapital, dok je to u informatičkom društvu znanje, koje ne samo da se obnavlja već se i samo iz sebe razvija. **Depolitizacijom visokog obrazovanja stvaraju se uslovi kojima se obezbeđuje kvalitetno i moderno visoko obrazovanje**

u širem, regionalnom okruženju. Opasnost za visoko obrazovanje je ako se ne traže stručnost, znanje, obrazovanje, već poslušnost partiji i njenim liderima. Osnovni kvalitet savremenog obrazovanja u Republici Srpskoj i BiH treba da bude prelaz od reproduktivnog obrazovanja ka produktivnom obrazovanju, od statičkog ka dinamičkom, od neprimjenljivog ka operativnom. Umjesto kritičkog humanističkog znanja, neoliberalno orijentisano obrazovanje proizvodi pragmatična znanja i vještine. Pod uticajem neoliberalizma, kritičko i humanističko obrazovanje se potiskuju, a nameće se ono obrazovanje koje je pragmatskog i merkantilističkog karaktera. Takvo obrazovanje sužava „vidike i poimanje“, ono će „obeshrabriti slobodnu misao“, a ljude učiti „da budu poslušni“, neoliberalno korporativno obrazovanje je suprotstavljeno idealima humanizma i renesanse, prosvjetiteljstva i uopšte kritički i humanistički orijentisanog obrazovanja, neoliberalna ekonomska ideologija tržišnog funadamentalizma je univerzitet kritičkog i humanističkog znanja pretvorila u univerzitet pragmatičnog znanja i vještina potrebnih tržištu. Njegov zaštitni znak postala je „Bolonja“, odnosno bolonjski koncept univerziteta. Neoliberalizam je stvorio bolonjski koncept obrazovanja, čiji je cilj ostvarivanje profita, a ne kritičke i humanističke svijesti. **Tržište postepeno ulazi u prostore univerziteta, uspostavljaajući preko politike kontrolu nad njim, što za posljedicu ima gubitak njegove autonomije.** Kriza obrazovanja je posljedica neoliberalnog pritiska na obrazovne institucije i prihvatanja neoliberalnog koncepta tržišne orijentacije i komercijalizacije obrazovanja od strane univerziteta i školskog sistema, univerzitet je nekada bio prostor znanja i autonomnog mišljenja, a danas je servis klijenata (studenata i korisnika iz privrede, firmi, preduzeća i korporacija); nekada je bio neprofitabilan i nije bio okrenut biznisu, a danas je profitabilan i u službi je korporacija.

Neznanje i siromaštvo jesu dva najveća neprijatelja građana svake države, a neoliberalizam kao teorijski diskurs i doktrinarna paradigma ostvario je hegemoniju namećući vrijednosti, način razmišljanja i vođenja ekonomije, politike, kulture, medija, zdravstva, obrazovanja, sporta itd. Na taj se način monopol mišljenja nameće društvenim praksama čime se ostvaruje hegemonija. U globalizovanom svijetu visoko obrazovanje postalo je stub društva i od njegovog kvaliteta zavisi budućnost svake države, evropski prostor visokog

obrazovanja suočava se sa dvostrukim izazovima – globalizacije i demografije. Globalizacija u visokom obrazovanju podrazumijeva više ključnih faktora, među kojima su od najvećeg značaja podsticanje na doživotno učenje i osavremenjivanje obrazovnih institucija kroz korišćenje najsavremenijih alata i tehnika za učenje. U savremenom društvu intelektualni kapital i njegovo znanje i obrazovanje postaju jedni od najznačajnijih faktora razvoja i izuzetno važan razvojni resurs, odnos između nastavnog osoblja i studenata. Ali, ipak, on u sebi i sobom nosi simplifikaciju nauke i nastave. **Bolonjski univerzitet nema duhovnu i kritičku humanističku misiju i ulogu, već tehničku; bolonjski univerzitet nije medij razvijanja humanističkih vrijednosti, već medij transfera znanja; nastavnik je prenosnik znanja, a znanje se kvantifikuje.** Ova nametnuta američka komercijalizacija obrazovanja podrazumjeva „srednjoškolicizaciju“ visokog obrazovanja u kojem su profesori postali učitelji, a studenti đaci. Gubi se prometejski, a nameće epitemejski duh tupavosti i zaglupljivanja. U neoliberalnom konceptu obrazovanja potiskuju se društvenohumanističke nauke, a favorizuju tehničke i tehnizovane nauke i fakulteti. Sve to u cjelini znači degradaciju i dekadenciju visokog obrazovanja pa, prema tome, znači i uništavanje kritički i humanistički orijentisanog univerziteta. Današnje društvo je postalo društvo znanja, a visoko obrazovanje je postalo osnova za njegov razvoj i prosperitet. Obrazovne sadržaje treba da pripremaju ljudi za život u globalizovanom društvu. Saznajni proces u nastavnim planovima i programima fakulteta i univerziteta se sastoji od teorijskog mišljenja i od empirijskog doživljavanja, jer nema otkrića bez odgovarajuće veze između teorijskog mišljenja i empirijskog doživljavanja. Istorijski posmatrano, uticaj vladajuće ideologije i politike na nauku je takav što najčešće vladajuća ideologija i politika proglašava sebe naukom, što suzbija nastanak i razvoj pojedinih nauka, što iskrivljuje naučna saznanja i što usmjerava nauku prema istraživanjima koja njoj odgovaraju. Globalizacija društva i globalizacija obrazovanja nalaze se u simbiotskom odnosu. U stvari, globalizacija obrazovanja je podsistem globalizacije kao jednog šireg procesa koji se reflektuje ne samo u sferi obrazovanja, nego je zahvatio sve segmente društva.

